

Arhiv Jugoslavije: informalna edukacija i interkulturalna saradnja

SVETLANA PEROVIĆ IVOVIĆ

načelnik Odeljenja tehničke zaštite, Arhiv Jugoslavije, Vase Pelagića 33, Beograd, Srbija
e-mail: svetlana.ivovic@gmail.com, ivovic.s@arhivyu.rs

Archives of Yugoslavia: Informal Education and Intercultural Cooperation

ABSTRACT

According to current trends of archival practice, Archive has managed to harmonize its activities with other institutions whose work is the same or even similar. Besides main archival activities in a new millennium, which is often called "a cultural epoch", Archive plans its future as the implementation of new ideas and making a strong relationship between its work and the audience. Exhibitions, lectures, round tables, archival publications, promotions of the Archive, so as the stimulating and organized visits, and development of cultural habits between the young and the children, are ways of contribution to educative activities of this institution. A special attention is on social integrations and a proof for Archive's tendency towards citizens and their needs is the fact that giving information is specially advanced for persons with disabilities.

Archivi di Jugoslavia: educazione informale e cooperazione interculturale

SINTESI

Secondo le correnti tendenze della pratica archivistica, l'archivio ha cercato di armonizzare le proprie attività con altre istituzioni il cui lavoro sia lo stesso o anche simile. Oltre alle principali attività archivistiche nel nuovo millennio, spesso chiamato "un'epoca culturale", l'archivio pianifica il proprio futuro come implementazione di nuove idee e creando una forte relazione fra il proprio lavoro e l'utenza. Mostre, conferenze, tavole rotonde, pubblicazioni archivistiche, promozioni dell'archivio, così come le stimolanti visite organizzate, e lo sviluppo delle abitudini culturali fra i giovani ed i bambini, sono modi per contribuire alle attività educative di questa istituzione. Una speciale attenzione viene posta all'integrazione sociale ed una prova della tensione dell'archivio verso la cittadinanza ed i suoi bisogni è il fatto che il dare informazione è particolarmente all'avanguardia verso le persone con disabilità.

Arhiv Jugoslavije: neformalna izobrazba in medkulturno sodelovanje

IZVLEČEK

V skladu s sodobnimi smernicami arhivske prakse, je Arhiv Jugoslavije uskladil svoje aktivnosti z drugimi institucijami, ki se ukvarjajo z isto ali podobnimi dejavnostmi. V novem tisočletju, ki ga pogosto definiramo kot »doba kulture«, vidi Arhiv Jugoslavije svojo bodočnost, poleg osnovne arhivske dejavnosti, tudi v implementaciji novih idej in v usmerjanju svojih aktivnosti k publiki. Razstave, predavanja, okrogle mize, arhivske publikacije, promocija in popularizacija arhiva, spodbujanje individualnih in organiziranih obiskov in razvijanje kulturnih navad med otroki in mladino, prispeva k izobraževalni dejavnosti te institucije. Poseben poudarek je na socialni integraciji. Da pa je pozornost arhiva vse bolj usmerjena na državljane in njihove interese pa kaže dejstvo, da je informiranje individualno in prilagojeno posamezniku.

Arhiv Jugoslavije: informalna edukacija i interkulturalna saradnja

ABSTRAKT

U saglasju sa savremenim tokovima arhivske prakse Arhiv Jugoslavije je uskladio svoje aktivnosti sa drugim institucijama koje se bave istom ili sličnom delatnošću. Pored osnovne arhivske delatnosti Arhiv Jugoslavije u novom milenijumu, koji se često definiše kao „epoha kulture“, vidi svoju budućnost u implementaciji novih ideja i usmeravanju svojih aktivnosti ka publici. Izložbe, predavanja, okrugli stolovi, arhivske publikacije, promocija i popularizacija arhiva, podsticanje individualnih i organizovanih poseta, te razvijanje kulturnih navika među decom i omladinom doprinosi edukativnoj delatnosti ove institucije. Poseban akcenat stavljen je na soci-

jalnu integraciju, a da je pažnja Arhiva sve više usmerena na građane i njihove interese svedoči i činjenica da je informisanje prilagođeno osobama sa invaliditetom.

Uvod

U eri globalizacije, po ugledu na evropske institucije koje se bave čuvanjem kulturnog nasleđa, Arhiv Jugoslavije prepoznao je svoju ulogu u obrazovanju ljudi, socijalnoj integraciji i razmeni informacija.

Idući u korak sa tendencijama arhivske delatnosti Arhiv Jugoslavije (u daljem tekstu Arhiv) kao „memorija nacije“ otvoren je za svakoga, što podrazumeva prilagođavanje raznovrsnijoj i brojnijoj publici. Reč je o istraživačima, ljubiteljima pisane reči, školskoj deci, studentima, osobama sa invaliditetom, nezaposlenima i drugim.

Logo Arhiva Jugoslavije

Arhiv je prepoznatljiv po svom identitetu koji ne čine samo naučni rad, popularne izložbe, publikacije, već i odnos prema publici, način komunikacije sa javnošću putem prepoznatljivog dizajna pratećeg materijala (plakati, katalozi, CD...), elektronskih sredstava i saradnje sa medijima. Na ovaj način uspešno se sprovodi informalna, odnosno spontana edukacija.

S druge strane, u cilju sprovođenja osmišljene strategije kulturne baštine radi se na osposobljavanju mladih stručnjaka sa akademskim znanjem, koji putem volontersko-pripravničkog staža dobijaju mogućnost obuke iz oblasti arhivistike i konzervacije, nakon čega stiču pravo da polažu stručni ispit u institucijama kulture: Arhivu Srbije i Narodnoj biblioteci.

Zgrada Arhiva Jugoslavije

Edukacija i interkulturalna saradnja

Pored osnovne arhivske delatnosti Arhiv Jugoslavije u novom milenijumu, koji se često definiše kao „epoha kulture“, vidi svoju budućnost u implementaciji novih ideja i usmeravanju svojih aktivnosti ka publici. Izložbe, predavanja, okrugli stolovi, arhivske publikacije, promocija i popularizacija Arhiva, podsticanje individualnih i organizovanih poseta, te razvijanje kulturnih navika među decom i omladinom doprinosi edukativnoj delatnosti ove institucije.

Saradnjom sa školama, univerzitetima, muzejima, bibliotekama i arhivima iz različitih kulturnih sredina, Arhiv afirmiše tekovine pisane kulturne baštine i utiče na stvaranje svesti o sopstvenom identitetu.

Arhiv je kao institucija kulture spreman da odgovori na individualne, kulturne i razvojne zahteve u perspektivi *Doživotne edukacije – lifelong education*, što znači da garantuje i promovise obrazovanje na različitim nivoima.

Koncept doživotnog učenja, kao deo „učenja društva“, podržavaju dokumenti Evropske komisije, počev od 1996, kao Evropske godine doživotnog obrazovanja i učenja, Saopštenja evropske komisije iz 1997. i Lisabonske strategije iz marta 2000. godine. Cilj je da se ekonomija Evropske unije učine najkonkurentnijom u svetu kroz ulaganja u ljudske resurse, borbu protiv socijalne isključenosti i podsticanjem novih pristupa obrazovanju i obuci.

Doživotno obrazovanje (*lifelong education*) prihvata se kao kontinuirana aktivnost na unapređenju znanja, veština i sposobnosti unutar lične, građanske, društvene i poslovne perspektive. Potreba kontinuiranog razvoja permanentnog obrazovanja mora slediti savremene trendove i potrebe prakse. Prepoznaju se tri različita sistema učenja i prenošenja znanja:

- formalno – *formal education*: institucionalizovan obrazovni sistem (osnovno, srednje i visoko obrazovanje);
- neformalno – *nonformal education*: usavršavanje potrebnih veština putem specijalističkih kurseva, publikacija, stručnih skupova, radionica i predavanja;

- informalno – *informal education*: međugeneracijsko učenje koje se ostvaruje kroz porodični, društveni ili socijalni život, ali ne nužno i sa namerom.

U savremenom društvu visoke tehnologije i masovne kulture, informalno obrazovanje sprovode sredstva masovne komunikacije, institucije javnog informisanja i kulture.

Arhiv kao institucija informalnog obrazovanja ima važnu ulogu u razvijanju motivacije za učenje i u stimulaciji nastavka formalnog obrazovanja. Podsticanje individualnih i organizovanih poseta i razvijanje kulturnih navika među decom i omladinom doprinosi obrazovnoj delatnosti ove institucije. Osnovci i srednjoškolci iz Beograda i drugih gradova Srbije česti su gosti Arhiva Jugoslavije.

Veliko interesovanje među srednjoškolicima izazvala je izložba „Saobraćaj i veze u Kraljevini Jugoslaviji 1918–1941”.

Učenici Mašinske škole „Pančevo“ razgledaju izložbu Saobraćaj i veze u Kraljevini Jugoslaviji 1918–1941

Drugi vid edukativne delatnosti Arhiva Jugoslavije izražen je kroz saradnju sa Katedrom za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu u vidu praktičnih vežbi iz arhivistike radi osposobljavanja budućih istoričara i istraživača arhivske građe u naučne svrhe.

Sa nadležnostima i praktičnim radom Arhiva Jugoslavije redovno se upoznaju studenti treće godine Katedre za bibliotekarstvo i informatiku Filološkog fakulteta u Beogradu.

Permanentna saradnja Arhiva Jugoslavije sa Beogradskim univerzitetom započela je 2003. godine.

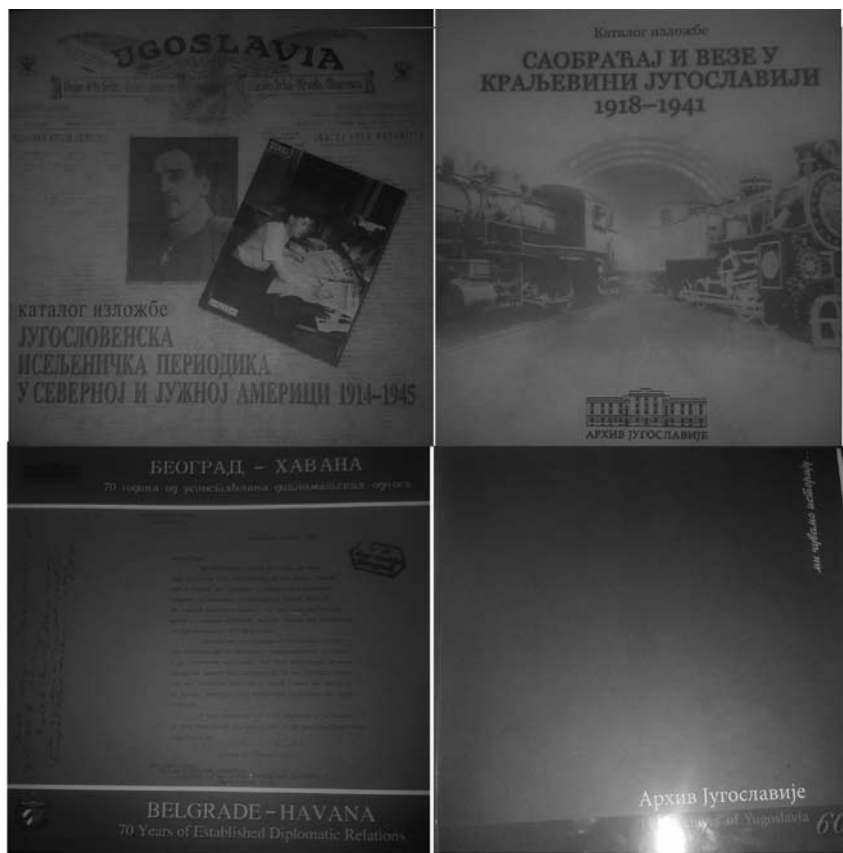
Muzeji, biblioteke i arhivi mogu uspešno doprineti suzbijanju društvene isključenosti time što će pomagati obrazovanje, smanjenje stope kriminala, razvoj ruralnih zajednica, ekonomsku i kulturnu obnovu, kulturnu raznolikost, kreativnost, usvajanje novih veština, razvoj e-Vlade i demokratije, osećanje pripadnosti zajednici građanstva i društvenog identiteta¹.

Pažnja Arhiva je sve više usmerena na građane i njihove potrebe, o čemu svedoči i činjenica da je informisanje prilagođeno osobama sa invaliditetom. Tako je slabovidim osobama na raspolaganju 12 sati ozvučenih informacija o Arhivu, arhivskim dokumentima, publikacijama i saradnji sa sličnim institucijama u zemlji i inostranstvu. Ozvučen je i časopis „Arhiv”.

Kulturno-prosvetna delatnost Arhiva doprinela je afirmaciji ove institucije. Vidovi komunikaci-

1. www.nb.rs/view Calimera smernice, Smernice za uzornu praksu, Sažetak, Biblioteka Milutin Bojić (08th maj 2013).

je kao što su izložbe, predavanja, okrugli stolovi, arhivske publikacije doprinose promociji i popularizaciji Arhiva. Obeležava se Svetski dan arhiva (9. jun), u maju Arhiv učestvuje u međunarodnoj manifestaciji Noć muzeja, organizuje međunarodne naučne konferencije², promocije novih izdanja, a popularne izložbe gostuju u galerijama arhiva u Srbiji i regionu.

Naslovne strane kataloga Arhiva Jugoslavije

Obuka i usavršavanje stručnog kadra

Obrazovanje i obuka arhivista neophodni su da bi se održali standardi profesije, jer samo profesionalno obučeni kadrovi mogu da omoguće kreiranje i sprovođenje jasno osmišljene nacionalne strategije zaštite arhivske građe.

Obrazovanje arhivista je tema brojnih arhivskih skupova i kongresa. Ovo aktuelno pitanje odnosi se na to kako školovati kadrove, kakva znanja od njih treba tražiti i sa kojih fakulteta ih treba regrutovati. Arhivističko obrazovanje uglavnom se nadovezuje na osnovno obrazovanje, najviše iz humanističkih nauka: istorije, prava i drugih, te funkcioniše kao neka vrsta nadogradnje. Obrazovanje arhiviste treba da bude interdisciplinarnog karaktera, a nova otkrića na području tehnologije zahtevaju da bude permanentno informisan kako bi bio u toku sa profesijom.

Razvijene zemlje sa dugom tradicijom u čuvanju istorijskih izvora smatrale su svojom dužnošću da zaštitarima ovog nacionalnog blaga omoguće sticanje znanja kakva zahteva savremena arhivistika. Savremena iskustva u Evropi pokazuju da je najveći broj zaposlenih na nivou master edukacije.

Pitanje kadrova i kadrovske politike bilo je i ostalo stalan problem arhivista u Srbiji proteklih godina. To je razumljivo kada se ima u vidu da je broj stručnjaka u odnosu na stvarne potrebe mali.

Arhivi kao institucije kulture koje raspolažu umanjenim budžetskim sredstvima nemaju vremena da čekaju smenu generacija, već u datim uslovima moraju raditi na podizanju nivoa profesionalizma

2. U Arhivu Jugoslavije je 24–26. maja 2012 održana međunarodna naučna konferencija „Pokret nesvrstanosti (PN) u vreme Hladnog rata: pouke i perspektive“ – Non-aligned Movement (NAM) in the Cold War: A true alternative, čiji su organizatori Londonska škola za ekonomske i političke nauke (LSE Ideas), Arhiv Jugoslavije i Arhiv Srbije.

zaposlenih. Stoga je neophodno omogućiti postojećim profesionalnim kadrovima da nastave svoje usavršavanje i da edukuju nove kadrove. U tom smislu treba raditi na permanentnom edukovanju edukatora.

U cilju upoznavanja i osposobljavanja lica za obavljanje arhivističkih poslova Arhiv je u saradnji sa Nacionalnom službom zapošljavanja Republike Srbije i Ministarstvom kulture i informisanja Republike Srbije omogućio grupi od troje nezaposlenih da u trajanju od jedne godine obave stručnu praksu (volontiranje) i polože stručni ispit u Arhivu Srbije.

Profesionalno usavršavanje ne sme biti samo stvar dobre volje pojedinca ili menadžmenta. Kulturnom politikom i strateškim planom treba da se planira budžetska stavka za permanentnu edukaciju kadrova na svim nivoima.

Permanentna profesionalna edukacija zaposlenih treba da se odvija u dva pravca:

- uže profesionalno usavršavanje u skladu sa radnim mestom
- usavršavanje koje omogućava napredovanje u karijeri (učenje o upravljanju i rukovođenju timskim radom, projektom i slično).

Veoma je važno da svaki pojedinac vodi računa o sopstvenom razvoju. U tu svrhu zaposlenima su omogućeni pristup internetu, pretplata na stručne časopise, individualno članstvo u profesionalnim udruženjima (Društvu arhivista Srbije i Društvu konzervatora Srbije).

Edukacija konzervatorsko-restauratorskog kadra

U cilju doprinosa razvoju profesije konzervator-restaurator, permanentno radimo na obuci mladih kadrova koji će se baviti poslovima zaštite pisane kulturne baštine i umetničkih dela na papiru.

Kolege konzervatori sa akademskim zvanjima dipl. konzervator i dipl. biolog (Akademija za primenjenu umetnost u Beogradu, Biologija na Prirodno-matematički fakultetu u Beogradu) proveli su godinu dana u laboratoriji Arhiva Jugoslavije kako bi stekli praktično iskustvo i dobili mogućnost sticanja stručnog zvanja.

Praktična obuka se obavlja uz teorijska objašnjenja primene konzervatorsko-restauratorskih metoda, tehnika, materijala, kao i uz primenu mera preventivne zaštite.

Primer dobre prakse predstavlja saradnja sa Galerijom Srpske akademije nauka i umetnosti. Na njihovu inicijativu omogućili smo praktičnu obuku dipl. konzervatoru Milošu Jeleniću koji je uradio konzervaciju i restauraciju crteža Ivana Radovića i zahvaljujući praksi u Arhivu Jugoslavije stekao uslove da polaže ispit i dobije stručno zvanje konzervator. Posle stručne obuke u našoj laboratoriji kolega Jelenić je nastavio saradnju sa Centralnim institutom za konzervaciju kao konzervator-restaurator umetničkih dela na papiru.

Dipl. konzervator Mila Borak, koja je volonter u Arhivu Jugoslavije, radi lasersko čišćenje geografske karte Kraljevine Jugoslavije u Centralnom institutu za konzervaciju i restauraciju u Beogradu.

Nadamo se da će ovo naše iskustvo kao prepoznatljiv primer dobre prakse biti podsticaj za unapređenje saradnje između profesionalaca i svršenih studenata konzervacije, kao i podsticaj za oblikovanje edukativnih programa u institucijama zaštite kulturnog nasleđa.

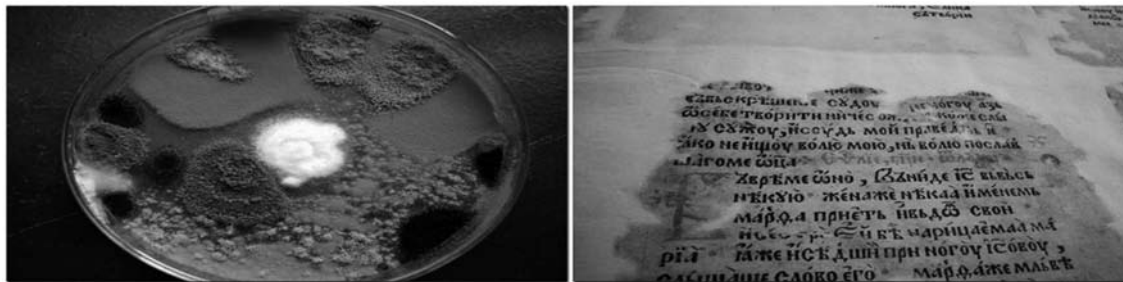
Na osnovu Profesionalnih preporuka organizacije E.C.C.O (European Confederation of conservator-restores organisations – E.C.C.O – Profesional Guidelines): „Konzervator-restaurator treba, u granicama svojih znanja, stručnosti vremena i tehničkih sredstava, da učestvuje u obuci pripravnika i asistenata. Konzervator-restaurator je odgovoran za nadzor nad radom poveren njegovim/njenim pomoćnicima, ima krajnju odgovornost za rad preduzet pod njegovom/njenom kontrolom i mora da održava duh poštovanja i integriteta prema takvim kolegama“³.

Uspех pripravičkog programa oslanja se na sposobnost svakog pojedinca da dobije široka teorijska i praktična znanja u konzervatorsko-restauratorskim laboratorijama, prisustvuje radionicama, predavanjima, seminarima.

Interkulturalna saradnja, iskustva i aktivnosti drugih institucija postali su važan segment u edukacionoj delatnosti Arhiva Jugoslavije. Kako bismo razvili interdisciplinarni pristup u proučavanju, prezentaciji i zaštiti nacionalne kulturne baštine posebnu pažnju posvećujemo saradnji sa institucijama

3. www.ecco-ibd.eu/publications/ecco-guidelines-science.html (08th maj 2013).

kao što su Centralni institut za konzervaciju (CIK) i Narodna biblioteka Srbije⁴, koje imaju saradnju sa naučnim institucijama.

Program AMARCORD Narodne biblioteke Srbije

Centralni institut za konzervaciju ostvaruje različite edukativne programe koji su u skladu sa evropskim i svetskim standardima obuke u oblasti konzervacije kulturne baštine, namenjene kako stručnjacima konzervatorima-restauratorima, tako i studentima. Tokom 2012. učestvovali smo na kursu *Zaštita umjetnina na papiru* koji su vodili stručnjaci Muzejsko-dokumentacionog centra iz Zagreba (MDC), u saradnji sa Restauratorskim zavodom iz Zagreba i u organizaciji Centralnog instituta za konzervaciju iz Beograda. Uzeli smo učešća u programu „Upravljanje muzejskim zbirkama“ koji je vodila Fion Zarubica (partner u Fion Zarubica & Associates i predavač iz oblasti upravljanja muzejskim zbirkama na Državnom univerzitetu Kalifornije, Long Bič – California State University, Long Beach) i predavanju *Tekstil kao nosilac duha u Indoneziji u prošlosti i sadašnjosti* autora Sandre Sanjurno, konzervatora tekstila i doktoranta Univerziteta Berkli (Kalifornija) i u organizaciji Centralnog instituta za konzervaciju i kompanije Fion Zarubica & Associates.

Predstavnici Arhiva učestvovali su sa svojim radovima na međunarodnom konzervatorskom skupu u Sremskoj Mitrovici na temu: *Savremene tehnologije i rešenja u zaštiti arhivske građe*.

Vizija

Vizija o Arhivu Jugoslavije kao edukativnom centru temelji se na svesti o tome da sopstveno kulturno nasleđe i njegove vrednosti predstavljaju osnov za poštovanje i razumevanje drugih kultura. Obrazovne aktivnosti mogu da deluju u pravcu građenja kvaliteta u odnosima među ljudima, kako među pojedincima tako i među grupama, zajednicama i kulturama. Arhiv treba da deluje u duhu socijalnog uključivanja, nudeći svima slobodan pristup informacijama. Uz to praćenjem novih trendova razvoja društva i savremenog načina života treba kontinuirano da osmišljava nove obrazovne aktivnosti u skladu sa zahtevima i potrebama savremenog čoveka.

U cilju realizovanja ideje Arhiva kao edukativnog centra i u skladu sa savremenim obrazovnim promenama, kao i na osnovu iskustava i prakse nekih arhiva, muzeja i galerija, kako u Srbiji i u svetu, treba pokrenuti radionice i kontinuirane edukativne programe za najmlađe radi njihovog obrazovanja i podsticanja kreativnosti. Programe i izložbe treba prilagoditi i učiniti interesantnim i dostupnim najmlađoj publici. Na taj način dete dobija priliku za neposredno sticanje znanja, za kreativno, konceptualno učenje.

Zaključak

U uslovima intenzivnih promena Arhiv Jugoslavije, kao institucija koja se nalazi u službi društva,

4. www.nb.rs (17. jun 2013) Stručnjaci iz Odeljenja za konzervaciju i restauraciju Narodne biblioteke Srbije saradnji sa Institutom za molekularnu genetiku i genetički inženjering i Biološkim fakultetom Univerziteta u Beogradu inicirali su i osmislili projekat pod pokroviteljstvom UNESCO programa „Memory of the World – AMARCORD“ koji za osnovni cilj ima:

1. Utvrđivanje nivoa mikrobiološke oštećenosti na zbirkama stare i retke knjige, posebno ćirilskih rukopisa u trezoru Narodne biblioteke Srbije neinvazivnim metodama uzimanja uzoraka sa površine materijala
2. Podizanja nivoa svesti o štetnom uticaju mikroorganizama na kulturno nasleđe (kroz set edukacija namenjenih čuvarima zavičajnih zbirki knjiga, omladini i široj javnosti putem predavanja „Open Dazs“ za različite ciljne grupe) i
3. Uspostavljanje Narodne biblioteke Srbije kao nacionalnog i regionalnog centa za edukaciju o aktivnostima na utvrđivanju i suzbijanju mikrobioloških oštećenja na pisanim spomenicima kulture za područje Jugoistočne Evrope.

ne može se zadovoljiti samo ulogom čuvara dokumenata već treba da se fokusira na informisanje i stvaranje šire publike. Savremene tendencije u obrazovanju, sadržane u konceptu doživotnog učenja, uticale su na edukativnu funkciju Arhiva, kao institucije informalnog obrazovanja. Svojim permanentnim angažovanjem u tom pravcu Arhiv će dati svoj dragocen doprinos obrazovanju, razvijanju osećanja pripadnosti zajednici i suzbijanju društvene isključenosti.

Literatura

Oseti umetnost: Interkulturalno iskustvo u muzejskoj edukaciji, Galerija Matice Srpske, Novi Sad 2008.

www.academica.rs/academica/Dositheus_ElektronskoIzdanje_F.pdf (10th.may.2013).

www.arhivyu.gov.rs/.

www.cik.org.rs/.

www.ecco-ibd.eu/publications/ecco-guidelines-science.html, Vesna ĐUKIĆ, *Pet razloga u prilog doživotnog učenja*, Sonja ZIMONJIĆ, *Upravljanje znanjem doživotno učenj- muzeologija*, Milena DRAGIĆEVIĆ ŠEŠIĆ, *Edukacija i reedukacija kadrova osnovni instrument kulturne politike u periodu tranzicije*, Milena DRAGIĆEVIĆ ŠEŠIĆ, *Obrazovni programi iz strateškog i kulturnog menadžmenta*.

www.nb.rs/view Calimera smernice, Smernice za uzornu praksu, Sažetak, Biblioteka Milutin Bojić.

www.nsz.gov.rs.

SUMMARY

A vision about Archive of Yugoslavia, as an educative center, is based on a knowledge that our own cultural heritage, with all its values, is actually fundamental for respecting and understanding of other cultures. Educational activities can affect on advancing relationships between people - among individuals, but groups, communes and cultures too. Archive should be working in the spirit of social inclusion, offering availability to all the information. Additionally, as an institution of informal education, Archive has an important role not just to motivate studying, but to simulate continuance of formal education. Stimulating individual and organized visits, and developing of cultural manners between children and the young, have an important contribution to educational activities of this institution. Education and training of the archivists and conservators are essential to keep up with standards of profession - because only professionally trained executives are able to create and act in the terms of clearly designed national strategy of preserving archival materials. Archives, as cultural institutions which dispose with lower budget, do not have time to wait for other generations - they have to act in existing conditions to advance professionalism of employees. Therefore, it is necessary to enable existing professionals to continue with improving their skills and to educate new executives. Accordingly, permanent education of educators undoubtedly should be done. International cooperation is something that we pay attention on, so that we could develop interdisciplinary way of studying, presentation and preservation of national cultural heritage.

Submitting date: 28.03.2013

Acceptance date: 24.04.2013

